

Medicinska psihologija i pedagogija

Riječ »**psihologija**« potiče od riječi **psihe** (*duša*) i **logos** (*nauka*). U prevodu to znači daje psihologija »nauka o duši«.

Šta je predmet psihologije? Doslovan prevod naziva psihologija ništa određenije ne govori o njenom predmetu. Stvarni predmet psihologije je *izučavanje čoveka, njegovih aktivnosti i iskustva*. Međutim, čovek je predmet izučavanja i drugih nauka: biologije, sociologije, pedagogije. Ipak, psihologija, za razliku od drugih nauka, polazi od čoveka kao individue i njegovog ličnog iskustva.

Tu postoje brojna shvatanja, ali se posebno ističu dva: po jeidnom -psihologija je nauka »pojavama i sadržajima svesti«; - a po drugom - »nauka o ponašanju«. Prvo gledište je »evropsko a drugo - »američko«. Treća grupa shvatanja pokušava da spoji dva prethodna i da u njih uvede i skrivene nesvesne pojave. Prema ovom shvatanju, koje je prihvaćeno i na Zapadu i na Istoku, **predmet psihologije su: svesni sadržaji, nesvesne pojave, kao i ukupno čovekovo ponašarije i reagovanja**.

Metode i tehnike u psihologiji

Metode predstavljaju način prikljupanja relevantnih činjenica neophodnih za naučno objašnjenje neke pojave.

Neke od najvažnijih u psihologiji su: metoda samoposmatranja ili introspekcije, objektivne metode, testovi znanja, testovi sposobnosti.

Osnovne tehnike: intervju, skale procjene, ankete, sociometrijski postupak.

Povezanost između psihologije i medicine

Povezanost između psihologije i medicine ima svoje povijesne korijene utemeljene na činjenici da je predmet proučavanja i psihologije i medicine čovjek, same što ga medicina proučava s obzirom na organska stanja, a psihologija više s obzirom na psihicko funkcioniranje i ponašanje. Prvi psiholozi, u razdoblju kada se psihologija počela razvijati kao egzaktna, eksperimentalna znanost, uglavnom su se regrutirali iz redova medicinski obrazovanih stručnjaka čiji se interes više usmjeravao prema psihickim funkcijama čovjeka.

Periodi psihičkog razvoja pojedinca

Psihčki razvoj u ontogenezi podjeljen je na sledeće uzrasne periode: • PRENATALNI PERIOD (od začeca do rođenja); • NOVOROĐENČE (prvi mesec nakon rođenja); • ODOJČE (od prvog meseca do kraja prve godine); • PRVO DJETINJSTVO (do 2-3. godine); • RANO DJETINJSTVO (do 6-7. godine); • SREDNJE DETINJSTVO (do 9. godine); • POZNO DETINJSTVO (do 12. godine); • RANA ADOLESCENCIJA (do 16. godine); • SREDNJA ADOLESCENCIJA (do 21. godine); • POZNA ADOLESCENCIJA ili RANA ZRELOST (do 25. godine); • SREDNJA ZRELOST (do 50. godine); • POZNA ZRELOST (do 65. godine); • PREDSTARAČKO DOBA (do 70. godine); • STAROST (od 71. godine).

Adolescencija je razdoblje razvoja i odrastanja čovjeka. Označava prijelaz iz djetinjstva u svijet odraslih i uobičajeno traje od 15. do 20. godine života.

Ta životna faza se odlikuje konsolidiranjem mentalnog života, kristalizacijom stavova i mišljenja, a posebno racionalnim mentalnim sazrijevanjem.

Tada se posebno razvijaju samopoštovanje, povjerenje, samostalnost i osobnost. Tijekom adolescencije čovjek doseže sam vrh svojih intelektualnih sposobnosti učenja.

Adolescencija se ponekad i naziva razdoblje "bura i oluja".

Važan dio adolescencije je proces spolnog sazrijevanja, koji se na fiziološkoj razini označava nazivom "pubertet".

Sposobnosti

Različite sposobnosti su potrebne za školsko postignuće: • Tjelesne – tjelesna konstitucija, • Senzorne – vid, sluh... • Intelektualne – analiza, sinteza, apstraktno mišljenje, sposobnost zaključivanja, baratanje pojmovima.

Neke od specifičnih intelektualnih sposobnosti

Zaključivanje, analiza sinteza, pamćenje, razumijevanje riječi, korištenje pojmova i simbola, apstraktno mišljenje, brzina mišljenja, prepoznavanje sličnosti, razumijevanje prostornih odnosa, razumijevanje odnosa među veličinama i količinama.

Osjeti

Osjetni organi primaju **podražaje** iz vanjskog svijeta. Ti se podražaji u receptorima pretvaraju u živčano uzbuđenje i senzornim živcima putuju do mozga, gdje nastaje osjet.

Osjeti: vid, sluh, njuh, okus, dodir, bol, toplo, hladno, kinestetički osjeti, organski osjeti (šalju informacije o stanju naših pojedinih organa ili dijelova tijela, najčešće bol kod ozljede).

Percepcija

Percepcija je aktivan proces organiziranja, integriranja i interpretiranja osjetnih informacija, koji nam omogućuje upoznavanje i prepoznavanje značenja predmeta, pojava i događaja u našoj okolini. Ljudi nemaju čistih osjeta, nego percepte - jer osjeti su samo elementi od kojih se sastoji cjeloviti doživljaj (lat. *percipere* = usvojiti).

Pažnja

Mentalna usmerenost i usredsređenost na određeni broj bitnih elemenata koji imaju središnje mjesto u svijesti.

Karakteristike pažnje:

- Selektivnost – filter koji pušta samo neke informacije
- Stepen pažnje – koncentracija
- Obim pažnje – broj prostih elemenata koje možemo zasebno da opazimo
- Podeljenost – (podeljena i nepodeljena)
- Prebacivanje, fleksibilnost – po volji je premeštamo (teško/lako, brzo/sporo, opasnost)
- Fluktuacija pažnje – (ne)postojanost (prelako-preteško, dosadno, besmisleno)

Poremećaji pažnje:impulzivnost,hiperaktivnost,ADHD.

PAMĆENJE je mogućnost usvajanja, zadržavanja i korištenja informacija.

Učenje je više usmjereno na usvajanje informacija.

Pamćenje je više usmjereno na zadržavanje informacija i kasnije korištenje istih.

To nije samo pohranjivanje činjenica, nego je to i dinamičan proces (na osnovu drugih znanja stvaramo novo).

Zaboravljanje je pojava gubitka sjećanja koja se očituje u nemogućnosti obnavljanja onih sadržaja koji su prethodnim učenjem činili dio čovjekova iskustva.

Vrste učenja

- 1) Senzitivacija i habituacija
- 2) Klasično uslovljavanje
- 3) Instrumentalno učenje
- 4) Učenje uvidjanjem
- 5) Učenje po modelu

Mišljenje je mentalni proces koji se odlikuje rasuđivanjem i zaključivanjem, odnosno shvatanjem uzročno-posledičnih veza između različitih pojmova. Suština mišljenja je **ushvatanju ili uvidanju odnosa (veza)**.

Čovek se razlikuje od ostalih živih bića po tome što ume da razmišlja i govori o veoma kompleksnim stvarima. Mišljenje je veoma širok pojam. Tu spada razmišljanje o rešavanju nekog problema, ali i maštanje i sanjarenje.

Vrste mišljenja

S obzirom na sadržaje koji se koristi u procesu mišljenja razlikuju se :

- 1) Konkretno ili opazajno
- 2) Apstraktno mišljenje
 - Mišljenje može biti:
 - 1) Realističko
 - 2) Imaginativno
 - Mišljenje može biti i stvaralacko.

Razvoj govora

Razvoj govora je vrlo složen kontinuiran proces koji direktno zavisi od normalne razvijenosti respiratornog, centralnog nervnog, oralnog, slušnog i mnogih drugih sistema. Kao takav, govorni razvoj proizilazi iz ranije razvijene neverbalne komunikacije. Inače, govorni razvoj ima svoju neverbalnu i verbalnu fazu a može se podijeliti i na prelingvističku i lingvističku fazu.

Kao proces koji prethodi razvoju govora a koji je ujedno i neodvojiv dio istog, razvoj glasa se odvija kroz nekoliko faza a to su: Prva faza – u kojoj dolazi do objedinjavanja pojedinačnih artikulacionih elemenata u određene glasove; Druga faza – koja je obično okarakterisana izostankom jednog ili više glasova iz strukture riječi; Treća faza – upotreba sličnih glasova; Četvrta faza – kada dolazi do približavanja normalnom izgovoru uz određene devijacije; Peta faza – normalan izgovor glasa.

Emocije

Emocija je uzbuđeno stanje organizma izazvano subjektivno značajnim, važnim stimulusom (situacijom), koje psihofizički priprema subjekta za adaptivnu aktivnost.

Vrste emocija

Postoji vrlo mnogo emocija. No, psiholozi obično razlikuju dvije vrste emocija: OSNOVNE i SLOŽENE.

Osnovne emocije su radost, iznenađenje, strah, tuga, srdžba i gađenje.

Primjer složenih emocija su ljubav, ljubomora, zavist, ponos, krivnja itd.

Gotovo sve emocije možemo svrstati u dvije skupine: POZITIVNE i NEGATIVNE.

U većini slučajeva ljudi se nastoje ponašati tako da dožive pozitivne emocije, a izbjegavaju situacije u kojima bi mogli doživjeti negativne emocije.

Primjerice tuga je normalna emocija u situaciji smrti bliske osobe. U takvoj situaciji radost bi bila neprimjerna emocija.

Motivacija je:

lat. movere – kretati se

Sve ono što nas pokreće prema nekom cilju, sve ono što uvjetuje neko usmjereno djelovanje. Psihički proces zadovoljavanja potreba.

Podjela motiva :

Primarne – biološke – urođene (Hrana, voda, kisik, spavanje, seksualne potrebe, temperatura, eliminacija tvari.

Sekundarne – socijalne- stečene (Druženje, sigurnost, postignuće, moć, samopoštovanje)

Pojam i osobine ličnosti

Ličnost je skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni, i koji utječu na interakcije pojedinca i njegove adaptacije na okolinu.

Zdrava-Zrela ličnost

Osobu možemo ocjeniti kao zrelu ličnost ako je došlo do: 1) dovoljne razvijenosti osnovnih psihičkih funkcija i dispozicija, 2) dovoljne povezanosti i usklađenosti među nasleđenim i dispozicionim svojstvima, 3) zadovoljavajuće integrisanosti u društvo. Ovakvo određenje ističe tri odlike zrelosti ličnosti: intelektualnu, emocionalnu i konativno- socijalnu zrelost. Međutim opravdaniji pokazatelji zrelosti su : odnos prema svijetu, prema sebi i prema drugima.

Za odnos zrele ličnosti prema svijetu karakteristično je interesovanje za zbivanja u svijetu, sposobnost za objektivnost ocjena i odsustvo predrasuda.

Odnos prema sebi odlikuje realno ocenjivanje samog sebe i prihvatanje sebe onakvog kakav jeste.

U odnosu prema drugima zrela ličnost pokazuje poštovanje tuđe ličnosti, osetljivost za potrebe drugih i postupanje prema takvim mjerilima i moralnim principima koji mogu važiti kao opšti.

Teorije razvoja ličnosti

Postoje tri teorije koje u razvoju ličnosti ističu različite faktore:

- nativistička teorija:pripisuje utjecaj faktora naslijeđa
- empiristička teorija:daje značaj u razvoju ličnosti okolini,odnosno sredini u kojoj ličnost živi.
- Dinamička teorija –uzima u obzir i naslijeđe i okolinu

Tipologija ličnosti

Švicarski psiholog Jung razlikuje dva tipa ličnosti:

- 1.Introvertni tip-ovaj tip ljudi je više povučen u sebe,ne stvara lako poznanstva,osjetljivi su na kritiku i slabo govore.
- 2.Ekstravertni tip-otvoren je i spretan u komunikaciji sa ljudima,ponekad djeluje nametljivo,manje su osjetljivi.

Temperament i karakter

Temperament je takva psihička osobina koja je u vezi sa emocijama i emocionalnim doživljajima i naslijeđenog je karaktera.

Tipovi temperamenta: kolerik,sangvinik,melanholik,flegmatik.

Karakter se stiče u društvu,i označava onu grupu psihičkih osobina koje su povezane za moral čovjeka ,njegovu etičku ,humanu stranu.

Crte karaktera: crte odnosa čovjeka prema samom sebi,crte odnosa prema drugima i crte odnosa prema radu.

Inteligencija

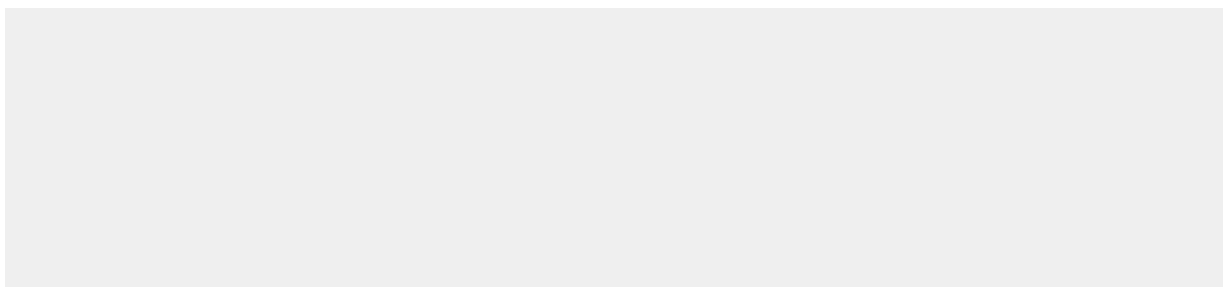
Definicija inteligencije je nastala od latinskih reči *inter* što znači “među” i *legere* u prevodu “brati, skupljati”. Sklapanjem ova dva pojma i njegovim uopštavanjem dolazimo do značenja - uviđati međuveze ili međuodnose u pojmovima sa kojima se susrećemo i na osnovu kojih gradimo predstavu o svetu koji nas okružuje. Inteligencija predstavlja jednu od najispoljenijih dimenzija ličnosti pomoću koje se mere individualne razlike.

Tokom istraživanja ovog pojma postojale su dileme da li je inteligencija sposobnost rešavanja novih problema i snalaženje u novonastalim situacijama ili je to sposobnost apstraktnog razmišljanja, razumevanja uzroka i posledica nekog problema, sposobnost razlikovanja bitnog od nebitnog, sposobnost učenja i prilagođavanja nekom zadatom cilju.

Dok su neki inteligenciju videli i kao sposobnost lakog i brzog učenja i sticanja novih sposobnosti.

Postoje tri osnovne kategorije inteligencije:

- **Apstraktna ili verbalna inteligencija** koja obuhvata mogućnost pojedinca da se koristi pojmovima i terminima (rečima), da uviđa njihovo značenje i da ih funkcionalno kombinuje.
- **Praktična inteligencija** koja podrazumeva spretnost u rukovanju predmetima i stvarima u sredini u kojoj živimo (manipulativne sposobnosti), i mogućnosti psihomotornog reagovanja u problemskim situacijama.
- **Socijalna inteligencija** koja kategoriše umešnost u interakciji sa ljudima.

Frustracije

Frustracijom nazivamo sprečavanje, osujećenje, zadovoljenja motiva. Psihološko stanje u kome se nalazi pojedinac, i kada nešto sprečava zadovoljenje njegovih motiva nazivamo frustracionom situacijom. Ljude možemo razlikovati prema tome da li su više ili manje otporni prema neuspehu. Otpornost prema neuspehu označava se u psihologiji frustracionom tolerancijom (podnošenje, tolerisanje frustracije). Do frustracije može doći iz više uzroka, ako su se pojavile neke objektivne fizičke prepreke ili barijere npr. gladni smo a nema hrane da zadovoljimo glad, ovo su objektivne barijere. Smetnje mogu biti i socijalne prirode koje se pojavljuju kad ljudi ili njihova shvatanja postanu prepreka ostvarenju naših motiva npr. Kada roditelji ne dopuštaju udaju za mladića za kojeg se ćerka želi udati. Uzrok frustracije može biti i u samoj ličnosti, kada osoba sebi zada ciljeve a nije sposobna da ih ostvari. Uzroci takođe mogu biti i sukobi različitih motiva u čoveku tj. konflikti.

Odbrambeni mehanizmi ličnosti

- 1.Represija ili potiskivanje
- 2.Projeksija
- 3.Racionalizacija
- 4.Sublimacija
- 5.Kompenzacija
- 6.Identifikacija
- 7.Maštanje

Poremećaji psihičkog života

Postoje lakši i teži duševni poremećaji. U lakše duševne poremećaje spadaju neuroze, dok u teže psihoze i psihopatije.

Psihoze karakteriše gubljenje kontakta sa stvarnošću uz izraženo nenormalne oblike ponašanja. Psihoze se dijele na :organske i funkcionalne.

Psihopatije karakterise alkoholizam ,uzimanje droga ,razne seksualne nastranosti. Psihopatske ličnosti čine sve da bi zadovoljile svoje posebno izražene nagone.

Pojam pedagogije

Riječ pedagogija je grčkog porijekla i sastavljena je od riječi pais sto znaci dijete i ago sto znaci vodim.

Pedagogija proučava odgoj, šta se odgojem želi postići ,kakva je moć odgoja, njegovu ulogu i značaj u životu pojedinca i društva.

Zadaci pedagogije:

- Proučavanje i istraživanje pojava u odgojno obrazovno procesu.
- Razvijanje i poboljšavanje odgojno obrazovnog rada.
- Znanstveno vrjednovanje postignutih rezultata, normiranje i usmjeravanje prema poželjnim oblicima.
- Razvoj i unapređivanje pedagoške metodologije istraživanja.

Definicija i pojam odgoja

Odgoj je proces formiranja čovjeka kao ljudskog bića, njegovih fizičkih ,intelektualnih, moralnih, estetskih i radnih osobina.

TEORIJA ODREĐIVANJA GRANICE ODGOJNE MOĆI

1. NATIVISTIČKA TEORIJA: teorija pedagoškog pesimizma određeni smo samo genima, odgoj nema utjecaja (FREUD)
2. EMPIRISTIČKA TEORIJA : teorija pedagoškog optimizma formiranje ličnosti određuje odgoj, obrazovanje, životno iskustvo, zanemarivanje genetičkih predispozicija
3. TEORIJA KOMERGENCIJE jednak značaj prvoj i drugoj teoriji
4. MULTIFAKTORSKA TEORIJA značaj se daje svim teorijama tj. na ličnost utječe geni, odgoj, obrazovanje, životna iskustva, osobna aktivnost, vlastiti rad.

Metode i oblici odgojnog rada

Metoda poučavanja-usvajanje potrebnih znanja kao osnovu za daljnje odgojno obrazovno djelovanje

Metoda uvjeravanja-svrha ove metode je pobuditi unutrašnju motivaciju za odgovarajuća djelovanja

Metoda navikavanja-svrha ove metode je uvazavanje moralnih normi ,načela i zahtjeva za navikavanje na određene postupke

Metoda sprečavanja-svrha prevencija negativnih uticaja.

Osobine odgajatelja

Neophodnost znanja, kompetentnost, ljubav i samilost prema djeci, strpljivost ,tolerantnost, duševna stabilnost, obostrani kontakt, optimizam.

Komunikacija

Komunikacija je prijenos informacija od pošiljatelja do primatelja uz uvjet da primatelj razumije informaciju. Komunikacija kao znanstvena disciplina javlja se 1970-ih.

Proces komuniciranja sastoji se od slanja poruke određenim kanalom u svrhu dobivanja odgovora. Poruka je uspješno prenesena, ako je povratna informacija pozitivna (feedback).

Koraci između pošiljatelja i primatelja koji dovode do prijenosa i razumijevanja značenja.

Vrste komunikacije

1. USMENA (verbalna) – izrečena po
2. PISMENA (podsjetnici, pisma, telefaks, e-mail...)
3. NEVERBALNA (govor tijela- mimika, pokreti, izrazi lica, pogledi, dodiri, odjeća...)
4. PARAVERBALNA (ton, brzina, visina glasa..)

Stres

Stres je svaki zahtev za novim prilagođavanjem. Stres je reakcija na stresor – stresnu situaciju. Praćen je psihičkim i fiziološkim promjenama. Izvori stresa mogu biti: svakodnevni životni problemi, krupne životne promene, frustracije i konflikti i dr.

Stresor može biti:

1. organske prirode (bolest)
2. psihičke prirode – neprijatni događaji (razvod braka, gubitak posla, jedinica iz matematike), prijatni događaji (dobitak na lutriji)

Trauma

Trauma je reakcija na traumatski događaj, koji je po pravilu kratkotrajan, intenzivan, dramatičan događaj i opasan po život (svoj ili život najbližeg).

Traumatski događaji su: smrt bližnjeg, zemljotres, požar, saobraćajne nesreće, kidnapovanje, silovanje, rat i dr. Iznenadni, prekomijerno neprijatni bolni, događaj koji izaziva stete psihicke posljedice.

Traumatska situacija može da dovede do hiperamnezije ili selektivne amnezije. Jedna od mogućih posledica traume je PTSP (Posttraumatski stresni poremećaj). Ne javlja se odmah posle traumatskog događaja, već oko 2 meseca nakon događaja i to sa simptomima:

- sećanje na nesreću
- traumatski snovi
- fleš-bekovi – slike dramatičnih događaja (halucinacije)
- teškoće koncentracije i nezaiteresovanost
- opterećenost događajem

Principi i oblici mentalne higijene

Mentalna higijena predstavlja skup mjera i tehnika usmjerenih ka sprečavanju mentalnih poremećaja i unapređenje mentalnog zdravlja.

Zadatak mentalne higijene je da spriječi dejstvo štetnih činilaca koji doprinose nepoželjnom funkcionisanju ličnosti, i rušenju njene unutarnje strukture, što se ispoljava raznim duševnim poremećajima i oboljenjima.

Cilj mentalne higijene je da doprinese stvaranju uravnotežene i socijalno prilagođene ličnosti, kroz razne mjere prevencije.